قطعاتی از استاد فرامرز پایور
برای سنتور

گردآوری و آوانگاری
رامتین نظری‌جو

مؤسسه‌ی فرهنگی- هنری ماهور
تهران ۱۴۰۱

تقدیم به دکتر محمدرضا شفیعی‌کدکنی، بزرگمرد و استاد فرزانه‌ی ادب و فرهنگ ایران‌زمین، که کلاسِ درس‌شان سرشار از آموزه‌های دقیق و کمیاب و لحظاتِ نایاب بود. کلاسی که همواره امید و شوق ادامه‌ی مسیر را در دل نسل‌ها زنده نگه داشته است و سه‌شنبه‌های دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران را برای من و بسیاری از بهترین ایام روزگار ساخت.

فهرست

پیشگفتار ۱۳

دربارهٔ این مجموعه ۱۷
کوک سنتور ۲۴

قطعات بخش اول: قطعات ساختهٔ استاد فرامرز پایور
۱. پیش‌درآمد شور ۳۱
۲. مقدمه و چهارمضراب شور ۳۵
۳. چهارمضراب شور ۱ ..... ۴۱
۴. چهارمضراب شور ۲ ..... ۴۵
۵. چهارمضراب شور ۳ ..... ۵۰
۶. چهارمضراب شور ۴ ..... ۵۶
۷. چهارمضراب شور ۵ ..... ۶۱
۸. ضربی شور (دلکش) ۶۴
۹. دومضراب شهناز ۶۷
۱۰. ضربی رضوی ۷۰
۱۱. رنگ شور ۷۱
۱۲. ضربی حجاز ۷۳
۱۳. چهارمضراب حجاز ۷۶
۱۴. رنگ ابوعطا ۷۹
۱۵. چهارمضراب بیات‌ترک ۸۱
۱۶. ضربی داد (بیات‌ترک) ۸۵
۱۷. سه‌مضراب شکسته (بیات‌ترک) ۸۷
۱۸. چهارمضراب افشاری ۱ ..... ۸۹
۱۹. چهارمضراب افشاری ۲ ..... ۹۲
۲۰. چهارمضراب عراق (افشاری) ۹۷
۲۱. مقدمه‌ی دشتی ۱۰۰
۲۲. چهارمضراب دشتی ۱ ..... ۱۰۲

۲۳. چهارمضراب دشتی ۲ ..... ۱۰۵
۲۴. ضربی و چهارمضراب دشتی ۱۰۸
۲۵. ضربی دشتی ۱۱۴
۲۶. رنگ دشتی ۱۱۷
۲۷. چهارمضراب بیات‌کرد ۱۱۸
۲۸. مقدمه‌ی سه‌گاه ۱۲۰
۲۹. چهارمضراب سه‌گاه ۱ ..... ۱۲۲
۳۰. چهارمضراب سه‌گاه ۲ ..... ۱۲۵
۳۱. چهارمضراب سه‌گاه ۳ ..... ۱۳۱
۳۲. چهارمضراب سه‌گاه ۴ ..... ۱۳۶
۳۳. چهارمضراب زابل (سه‌گاه) ۱۴۱
۳۴. سه‌مضراب زابل (سه‌گاه) (صبا- پایور) ۱۴۴
۳۵. ضربی مویه ۱۴۷
۳۶. ضربی مخالف (سه‌گاه) ۱۴۸
۳۷. رنگ سه‌گاه ۱ ..... ۱۵۰
۳۸. رنگ سه‌گاه ۲ ..... ۱۵۲
۳۹. مقدمه‌ی ماهور ۱ ..... ۱۵۳
۴۰. مقدمه‌ی ماهور ۲ ..... ۱۵۶
۴۱. مقدمه‌ی ماهور ۳ ..... ۱۵۷
۴۲. چهارمضراب ماهور ۱ (سماعی- پایور) ۱۵۹
۴۳. چهارمضراب ماهور ۲ ..... ۱۶۴
۴۴. ضربی زابل (چهارگاه) ۱۶۸
۴۵. ضربی اصفهان ۱۷۱
۴۶. مقدمه و چهارمضراب اصفهان ۱۷۴
۴۷. چهارمضراب اصفهان ۱ ..... ۱۸۲
۴۸. چهارمضراب اصفهان ۲ (صبا- پایور) ۱۸۷
۴۹. ضربی بیات‌راجه ۱۹۱
۵۰. ضربی شوشتری ۱۹۲
۵۱. چهارمضراب عشاق (همایون) ۱۹۵
درباره‌ی قطعه‌ی *همایون ضربی* ۱۹۹
۵۲. همایون ضربی ۲۰۱

قطعات بخش دوم: قطعات ساخته‌ی استادان قدیمی

۱. مقدمه‌ی شور (حبیب سماعی) ۲۱۳
۲. چهارمضراب شور (حبیب سماعی) ۲۱۵
۳. چهارمضراب شهناز (حبیب سماعی) ۲۱۹
۴. پیش‌درآمد شور (احمد عبادی) ۲۲۱
۵. ضربی شور (عارف قزوینی، براساس تصنیف *ای آمان*) ۲۲۳
۶. رنگ شور (جلیل شهناز) ۲۲۴
۷. مقدمه‌ی ابوعطا (رضا محجوبی) ۲۲۶
۸. پیش‌درآمد بیات‌ترک (جلیل شهناز) ۲۲۹
۹. پیش‌درآمد بیات‌ترک (رکن‌الدین مختاری) ۲۳۱
۱۰. مقدمه‌ی بیات‌ترک (حبیب سماعی) ۲۳۳
۱۱. مقدمه‌ی بیات‌ترک (جلیل شهناز) ۲۳۴
۱۲. رنگ بیات‌ترک (درویش‌خان) ۲۳۵
۱۳. پیش‌درآمد افشاری (درویش‌خان/ روایت جلیل شهناز) ۲۳۷
۱۴. پیش‌درآمد دشتی (مشیرهمایون شهردار) ۲۴۰
۱۵. ضربی نوا (براساس تصنیف قدیمی *رفتم در میخانه*) ۲۴۲
۱۶. ضربی خاتمه‌ی سه‌گاه (براساس تصنیف قدیمی *تو مو می‌بینی*) ۲۴۵
۱۷. مقدمه‌ی همایون (جلیل شهناز) ۲۴۷
۱۸. پیش‌درآمد اصفهان (اصغر بهاری) ۲۴۹
۱۹. چهارمضراب اصفهان (ابوالحسن صبا) ۲۵۳
۲۰. مقدمه‌ی چهارگاه (حبیب سماعی) ۲۵۷
۲۱. مقدمه‌ی ماهور (میرزاحسینقلی) ۲۶۰

قطعات بخش سوم: ضربی‌های ردیف موسیقی کلاسیک ایرانی

۱. ضرب اصول (شور) ۲۶۵
۲. کرشمه (شور) ۲۶۹
۳. گرایلی (شور) ۲۷۳
۴. ضربی دوبیتی (شور) ۲۷۶
۵. ضربی قجر (شور) ۲۷۷
۶. سَیَخی (ابوعطا) ۲۷۸
۷. چهارپاره (ابوعطا) ۲۸۰
۸. چهارمضراب همایون ۲۸۲

۹. زنگ شتر (همایون) **۲۸۵**
۱۰. کوراغلی (ماهور) **۲۸۷**
۱۱. ضربیِ مسیحی (نوا) **۲۹۰**
۱۲. زنگ شتر (راست‌پنجگاه) **۲۹۲**

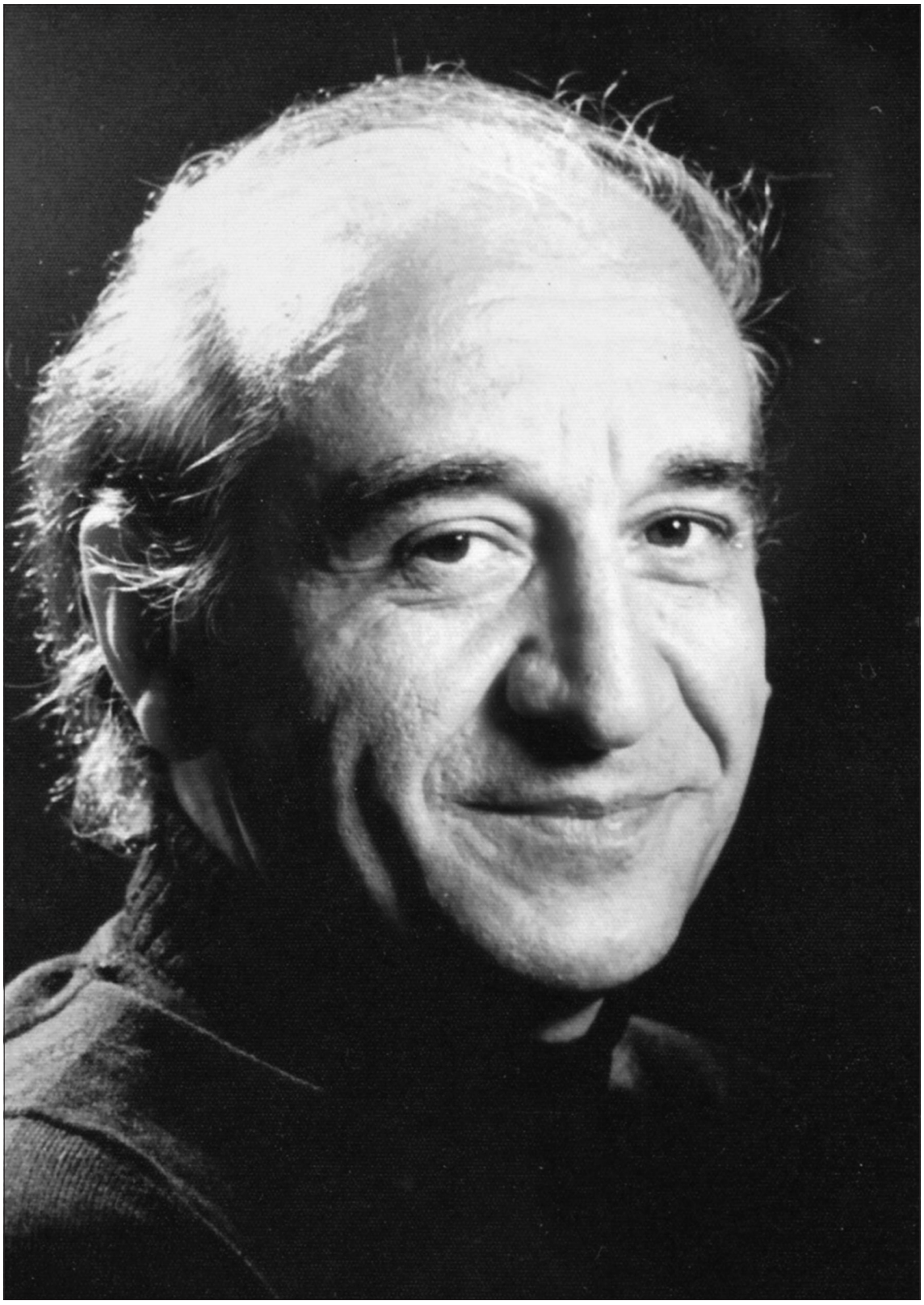
پیوست‌ها
پیوست ۱. برگردانِ صحبت‌های فرامرز پایور، حسین تهرانی
و رحمت‌الله بدیعی در نشست کاخ جوانان، سال ۱۳۴۷ ..... **۲۹۵**
پیوست ۲. چهارمضراب سه‌گاه **۳۲۲**
پیوست ۳. ضربی مویه (سه‌گاه) **۳۲۴**
پیوست ۴. بخشی از چهارمضراب عراق (ماهور)
از کتاب *قطعات موسیقی مجلسی برای سنتور* **۳۲۵**
پیوست ۵. بخشی از چهارمضراب سه‌گاه ۱ کتاب دردشت **۳۲۶**
پیوست ۶. چند مصاحبه با استاد فرامرز پایور **۳۲۸**
الف. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی *اطلاعات* (۲۳ شهریور ۱۳۵۳) **۳۲۸**
ب. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی *رستاخیز* (۲ تیر ۱۳۵۵) **۳۲۹**
ج. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی *آیندگان* (۱۴ دی ۱۳۵۵) **۳۳۲**
د. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی *اطلاعات* (۲۹ آبان ۱۳۵۶) **۳۳۵**
ه. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی *اطلاعات* [مصاحبه‌ی گروهی با فرامرز پایور،
حسین تهرانی، رضا ورزنده و حسین قوامی] (۱۸ شهریور ۱۳۵۱) **۳۳۷**

منابع **۳۴۳**

به نام خالق زیبایی‌ها

استاد فرامرز پایور، چهره‌ی جاودان و تکرارنشدنیِ موسیقی کلاسیک ایرانی، با خلقِ آثار متعدد، متنوع و به‌یادماندنی در عرصه‌های گوناگون نام خود را برای همیشه در فرهنگ و هنر ایران‌زمین ماندگار ساخته‌اند. ایشان، علی‌رغم تلاش بسیار و انتشار بخش بزرگی از آثارشان در قالب کتاب‌های متعدد، که مدون‌ترین کارگانِ آموزشی و اجرایی برای ساز سنتور در موسیقی کلاسیک ایرانی است، فرصت کافی برای انتشار تمامی مکتوبات خود و نیز آوانگاری قسمت قابل‌توجهی از آثار شنیداری‌شان را پیدا نکردند. از همین رو، رامتین نظری‌جو در این مجموعه، با تلاش و دقت بسیار، بخشِ دیگری از آثار شنیداریِ استاد فرامرز پایور را گردآوری و آوانگاری کرده است تا این آثار گرانبها نیز در اختیار علاقه‌مندان، به‌خصوص نوازندگان سنتور، قرار گیرند و جنبه‌های دیگری از هنرِ استاد پایور برای نسل‌های جدید آشکار شود. با آرزوی موفقیت برای رامتین نظری‌جو و تمامی جوانانِ این سرزمین.

مینا افتاده، ۱۴۰۱

استاد فرامرز پایور
(منبع: مجموعه‌ی شخصی)

پیشگفتار

مجموعه‌ی حاضر ادامه‌ی کتاب *دردشت: چهل قطعه برای سنتور از استاد فرامرز پایور* (نظری‌جو ۱۳۹۶ب) و، به‌نوعی، جلدِ دوم آن است که دربرگیرنده‌ی نواخته‌های استاد پایور در نسخه‌های شنیداریِ باقیمانده از ایشان ــ اعم از برنامه‌های رادیویی، کنسرت‌ها، اجراهای خصوصی و آلبوم‌های منتشرشده ــ است. همانند کتاب پیشین، تمرکز اصلی این مجموعه نیز بر نواخته‌های استاد پایور (عمدتاً تک‌نوازی‌ها که بیشترشان با ساز تمبک همراهی شده‌اند) بوده است با این تفاوت که در این مجموعه، علاوه بر ساخته‌های استاد پایور، قطعات استادان قدیمی (مانند میرزاحسینقلی، حبیب سماعی، ابوالحسن صبا، ....) و برخی ضربی‌های ردیف موسیقی کلاسیک ایرانی با اجرا، روایت یا تنظیم ایشان برای سنتور آوانگاری شده‌اند و بخش‌های جداگانه‌ای را به خود اختصاص داده‌اند. ضمناً در این کتاب علاوه بر نت‌نوشتِ قطعاتِ مذکور، یک سند شنیداری مهم نیز مربوط به صحبت‌های استادان فرامرز پایور، حسین تهرانی و رحمت‌الله بدیعی در نشستی در کاخ جوانان در سال ۱۳۴۷ برگردان و پیاده‌سازی شده است که برای علاقه‌مندان بسیار جالب توجه خواهد بود و نگارنده در بخش مربوطه توضیحات مفصلی درباره‌ی آن داده است.

سعی‌ام بر این بوده تا با گردآوری و آوانگاری قطعاتِ این مجموعه، آثاری را که نت‌نوشت‌شان در دسترس نبوده در اختیار علاقه‌مندان، به‌ویژه نوازندگان سنتور، قرار دهم تا کارگانِ اجرایی استاد فرامرز پایور برای ساز سنتور بیش از پیش تکمیل شود. امید که مفید و مقبول اهل نظر و عمل واقع گردد.

رامتین نظری‌جو، ۱۴۰۱

با سپاس فراوان از:
استاد عزیز و گرامی‌ام، سرکار خانم مینا افتاده، برای بازبینی آوانگاری‌ها و لطف‌شان در این زمینه؛
خانم بهاره سپاسی برای نت‌نویسیِ کامپیوتری این مجموعه و دقت‌شان در این زمینه؛
آقای ایمان بهرامی برای نت‌نویسی کامپیوتریِ برخی توضیحات مربوط به نت‌نوشت‌ها و یاری‌شان در این زمینه؛
آقای پویا دارابی برای زحمات بسیارشان در صفحه‌آراییِ این کتاب؛
جناب آقای سید محمد موسوی، مدیر محترم مؤسسه‌ی فرهنگی‌ـ هنری ماهور، برای لطف و یاری‌شان در انتشار این مجموعه.

توضیحات

۱. شیوه‌ی نت‌نگاری این مجموعه براساسِ مکتب استاد پایور بوده و توضیحات لازم دراین‌باره در کتاب‌های ایشان موجود است.

۲. در قطعاتی که تک‌نوازی تمبک وجود داشته، بخشی برای آن در آوانگاری در نظر گرفته نشده است. بدیهی است که نوازندگان برای درک و دریافتِ بهتر نحوه‌ی همراهی تمبک می‌توانند به نسخه‌ی شنیداریِ قطعات، که در هر مورد داده شده، مراجعه کنند.

۳. نسخه‌ی شنیداری این قطعات به‌صورت هم‌نوازی یا گروه‌نوازی بوده و در نتیجه آن‌ها، به‌نوعی، برای سنتور تنظیم شده‌اند: ۱. رنگ شور/ ۲. پیش‌درآمد شور (ساخته‌ی احمد عبادی)/ ۳. رنگ شور (ساخته‌ی جلیل شهناز)/ ۴. ضربی رضوی/ ۵. ضربی قجر/ ۶. ضربی دوبیتی/ ۷. مقدمه‌ی ابوعطا (ساخته‌ی رضا محجوبی)/ ۸. ضربی حجاز/ ۹. پیش‌درآمد بیات‌ترک (ساخته‌ی جلیل شهناز)/ ۱۰. پیش‌درآمد بیات‌ترک (ساخته‌ی رکن‌الدین مختاری)/ ۱۱. مقدمه‌ی بیات‌ترک (ساخته‌ی جلیل شهناز) / ۱۲. پیش‌درآمد افشاری (ساخته‌ی درویش‌خان، روایت جلیل شهناز)/ ۱۳. پیش‌درآمد دشتی (ساخته‌ی مشیرهمایون شهردار)/ ۱۴. مقدمه‌ی سه‌گاه/ ۱۵. رنگ سه‌گاه ۲/ ۱۶. ضربی خاتمه‌ی سه‌گاه (براساس تصنیف قدیمی *تو مو می‌بینی*)/ ۱۷. مقدمه‌ی ماهور ۳/ ۱۸. مقدمه‌ی ماهور (ساخته‌ی میرزاحسینقلی)/ ۱۹. مقدمه‌ی همایون (ساخته‌ی جلیل شهناز)/ ۲۰. پیش‌درآمد اصفهان (ساخته‌ی اصغر بهاری)/ ۲۱. ضربی شوشتری/ ۲۲. چهارمضراب اصفهان (ساخته‌ی ابوالحسن صبا).

۴. اگر قطعه‌ای توضیح خاصی داشته، در نت‌نوشتِ آن ذکر شده است.

۵. از آنجایی که اجرای قطعه‌ی *همایون ضربی* مربوط به یک نشست در سال ۱۳۴۷ در کاخ جوانان بوده و استادان پایور، بدیعی و تهرانی در آن صحبت کرده‌اند، لذا صحبت‌های ایشان را پیاده‌سازی کرده و همراه با توضیحاتی، در پیوست ۱ آورده‌ام. همچنین قطعه‌ی *همایون ضربی*، به‌سبب اهمیتِ بالای آن، نیاز به توضیحاتی داشت که پیش از نت‌نوشتِ آن عنوان شده است.

۶. نواخته‌های کوتاه حسین تهرانی، موجود در پیوست ۱، با نت‌نویسی مخصوص تمبک نوشته نشده‌اند و صرفاً فیگورهای ریتمیک به‌صورت ساده نوشته شده‌اند. این امر به سه علت انجام گرفته: اول اینکه لزوماً همه‌ی خوانندگان این کتاب با نت‌نویسیِ ساز تمبک آشنایی ندارند، از همین رو نت‌نویسیِ مخصوصِ ساز تمبک برای این دسته از خوانندگان نامفهوم جلوه می‌کند. دوم اینکه امروزه برای نت‌نویسی تمبک رویکردها و شیوه‌های گوناگونی وجود دارد و همه‌ی نوازندگان و هنرجویان تمبک از یک شیوه پیروی نمی‌کنند؛ برخی برای نت‌نویسی از حاملِ سه‌خطی استفاده می‌کنند و برخی دیگر از حاملِ یک‌خطی. علاوه بر تفاوت در تعداد خطوطِ حامل، برخی از علائم و نشانه‌ها نیز در این دو روشِ نوشتاری با یکدیگر متفاوت هستند. سوم اینکه بحث اصلی تهرانی در صحبت‌هایش در این نشست صرفاً نشان‌دادن چند وزن متعارف و پُرکاربرد در موسیقی ایرانی است که آن‌ها را نیز با فیگورهایی بسیار ساده و متداول و با اصلی‌ترین تکنیک‌های اجرایی ساز تمبک ــ مانند تُم، پلنگ و اشاره ــ اجرا می‌کند و هیچ‌گونه، به‌تعبیر خودش، ریزه‌کاری یا شیرین‌کاری یا تکنیک پیچیده‌ای را به‌کار نمی‌برد. از همین روست که نگارنده برای سهولت کار و استفاده‌ی همگانی از این متن، صرفاً فیگورهای ریتمیک اجرایی

را نوشته است. ضمناً ریز هم، به‌طریق معمول، با سه خط اریب (علامت ترمولو) روی کشش نشان داده شده است.

۷. یک سری قطعات، درواقع، بسط و گسترش‌یافته‌ی آثاری از دیگر استادان هستند یا اینکه استاد پایور در اجرا به آن‌ها قسمت یا قسمت‌های دیگری را افزوده‌اند. برای نمونه بخش عمده‌ای از سه‌مضراب زابل (سه‌گاه) مربوط به سه‌مضراب زابل در ردیفِ سنتور استاد ابوالحسن صباست یا چهارمضراب ماهور ۱ که بخش‌هایی از قسمت اول آن همان چهارمضراب ماهور حبیب سماعی در کتاب *قطعات موسیقی مجلسی برای سنتور* بوده و قسمت دوم آن افزوده‌ی استاد پایور است. این دست از قطعات در جدول ۱ (مربوط به ساخته‌های استاد پایور) آمده‌اند و در کنارشان در پرانتز نام استاد پایور همراه با سازنده‌ی قسمتی از آن اثر (اثری که پایور آن را بسط و گسترش داده) ذکر شده است؛ برای نمونه: «چهارمضراب ماهور ۱ (سماعی‌ـ پایور)».

۸. بعضی از قطعات را نمی‌توان به‌طور قطع ساخته‌ی پایور دانست. به‌عبارت دیگر سند قطعی‌ای درباره‌ی این موضوع در برخی از موارد موجود نیست یا مقولاتی وجود دارند که مانع از اظهارنظر قطعی می‌شوند و صرفاً می‌توان احتمال داد که آن قطعه ساخته‌ی پایور بوده است. در این گونه موارد در انتهای نت‌نوشتِ قطعه، این موضوع یادآوری و توضیح داده شده است.

۹. نسخه‌ی شنیداری قطعات «چهارمضراب دشتی ۲» و «چهارمضراب افشاری ۲» (در بخش اول) به‌صورت هم‌نوازی به‌شیوه‌ی سؤال و جواب است. «چهارمضراب دشتی ۲»، درواقع، هم‌نوازی استادان فرامرز پایور، رحمت‌الله بدیعی و محمد اسماعیلی در برنامه‌ی رادیویی «موسیقی ایرانی» و «چهارمضراب افشاری ۲» هم‌نوازی استادان فرامرز پایور، جلیل شهناز و محمد اسماعیلی در آلبوم *رهاورد* است که در آن‌ها، مانند برنامه‌ی «تک‌نوازان» در رادیو، اساتید مذکور به‌صورت یکی‌درمیان جملاتی را نواخته‌اند. در نت‌نوشت این دو قطعه در مجموعه‌ی حاضر، فقط جملات نواخته‌شده توسط استاد پایور (جملاتِ ساز سنتور) نوشته شده‌اند. این جمله‌ها در نت‌نوشت با شماره‌گذاری مشخص شده‌اند.

۱۰. برخی از قطعات این مجموعه به صورت‌های دیگری در کتاب‌های استاد پایور موجود هستند ولی بیشتر آن‌ها تفاوت‌های اجرایی قابل‌توجهی با مواردِ مشابه در کتب استاد داشتند. از همین رو تصمیم بر آن شد که قطعاتی از این دست هم گردآوری و آوانگاری و در مجموعه‌ی حاضر قرار داده شوند تا علاقه‌مندان به صورت‌ها و اجراهای گوناگون یک قطعه دسترسی داشته باشند. تمامی این موارد در نت‌نوشتِ این نوع قطعات توضیح داده شده است.

۱۱. شماره‌گذاری‌های قطعه‌ی *همایون ضربی* مربوط به بخش‌های مختلف قطعه است که درباره‌ی آن‌ها پیش از نت‌نوشتِ این قطعه توضیح داده شده است.

۱۲. در دفترچه‌ی آلبوم *دفتر سنتور* (منتشرشده از سوی مؤسسه‌ی فرهنگی‌ـ هنری چهارباغ/ این آلبوم در تارنمای *بیپ‌تونز* انتشار یافته است) از آقایان جمشید محبی، مرتضی قاسمی و مجید حسابی به‌عنوان نوازندگان تمبک نام برده شده است؛ منتها نام آن‌ها به‌تفکیک برای هر قطعه عنوان نشده و، در نتیجه، نمی‌توان درباره‌ی نوازنده‌ی تمبک هر قطعه اظهارنظر قطعی کرد. از همین رو در جدول ۱ در ستون «اجرا» برای قطعات این آلبوم از عبارت «با همراهی تمبک» استفاده شده است.

۱۳. شنیدنِ نسخه‌های شنیداری برای دریافت و درک بهتر حالاتِ و ظرایفِ اجراییِ قطعات توصیه می‌شود؛ چراکه نت‌نوشت نمی‌تواند بیانگرِ تمام جزئیات اجرایی در موسیقی کلاسیک ایرانی باشد.

۱۴. علامت‌های داخل پرانتز در نت‌نوشت‌ها، به‌معنای اختیاری‌بودنِ اجرای آن‌هاست. به‌عنوان نمونه اگر علامت مضراب چپ در داخل پرانتز بود، بدین معنی‌ست که نوازندگان می‌توانند به‌اختیار خودشان آن را چپ یا راست بنوازند.

۱۵. در برگردان صحبت‌های استادان پایور، تهرانی و بدیعی در پیوست ۱، بیشترین تلاش برای حفظ لحنِ صحبت افراد صورت پذیرفته است.

۱۶. نگارنده برای داشتنِ چشم‌انداز بهتر و دقیق‌تر از برخی از موضوعاتِ مطرح‌شده در پیوست‌های ۱ و ۶ توضیحات و پی‌نوشت‌هایی را به آن‌ها افزوده است که، درواقع، بخشِ تکمیلیِ این پیوست‌ها به‌شمار می‌آیند.

درباره‌ی این مجموعه

همان‌طور که در بخش پیشگفتار ذکر شد این مجموعه دربرگیرنده‌ی اجراهای پراکنده‌ی استاد پایور (اجراهای خصوصی، برنامه‌های رادیویی، کنسرت‌ها و آلبوم‌ها) است و، به‌نوعی، ادامه و جلد دوم کتاب *دردشت: چهل قطعه برای سنتور از استاد فرامرز پایور* است که نگارنده در سال‌های ۹۵-۱۳۹۴ گردآوری و آوانگاری کرده و در شهریورماه ۱۳۹۶ از طرف مؤسسه‌ی فرهنگی‌ـ هنری ماهور به‌چاپ رسید. در مجموعه‌ی حاضر علاوه بر قطعات ساخته‌ی استاد پایور (که عمدتاً آن‌ها را به‌صورت بداهه اجرا کرده‌اند) قطعات استادان قدیمی و برخی ضربی‌های ردیف نیز، که ایشان گاه با سنتور و گاه همراه با گروه‌های‌شان اجرا کرده‌اند و نسخه‌های شنیداری‌شان نیز در دسترس است، آوانگاری شده‌اند. درواقع این کتاب شامل سه بخش است:

بخش اول: قطعات ساخته‌ی استاد پایور؛

بخش دوم: قطعات ساخته‌ی استادان قدیمی؛

بخش سوم: ضربی‌های ردیف موسیقی کلاسیک ایرانی.

نهایت تلاشم بر این بوده تا با گردآوری این قطعات، در کنار قطعاتی که در کتاب *دردشت* موجود هستند، تمامی قطعاتی را که استاد پایور اجرا کرده‌اند و نت‌نوشت‌شان در کتاب‌های ایشان موجود نبوده، آوانگاری و گردآوری کنم و در اختیار علاقه‌مندان قرار دهم. برای این کار مبنای اصلی نسخه‌های شنیداری بوده‌اند و سعی بسیار زیادی صورت گرفته تا هر آنچه را که از استاد پایور به‌صورت رسمی و غیررسمی منتشر شده جمع‌آوری کنم. برای این منظور تمامی برنامه‌های رادیویی، اجراهای خصوصی، نسخه‌های تصویری و آلبوم‌های منتشرشده از ایشان را، تا جایی که مقدور بوده، مد نظر قرار دادم و آن دسته از قطعاتی را که نت‌نوشت‌شان در دسترس نبود گردآوری و آوانگاری کردم. البته هیچ بعید نیست در آینده اجراهای دیگری از استاد پایور یافت شوند که در آن‌ها نیز قطعات دیگری اجرا شده باشند که در مجموعه‌ی حاضر و سایر کتاب‌های اینجانب یا استادان فرامرز پایور و مینا افتاده (مانند کتاب‌های *پیوند* و *چهل قطعه از استادان قدیمی* که هر دو از طرف مؤسسه‌ی فرهنگی‌ـ هنری ماهور منتشر شده‌اند) موجود نباشند اما این اطمینان را به علاقه‌مندان و نوازندگان گرامی می‌دهم که تلاش بسیار زیادی برای یافتن منابع شنیداری کمیاب و آرشیوی صورت گرفته و تا جایی که مقدور بوده هیچ منبع شنیداری‌ای را از نظر دور نداشته‌ام و قطعاتی را که در این اجراها نواخته شده‌اند آوانگاری و در مجموعه‌ی حاضر قرار داده‌ام.

در ادامه در جدول‌هایی جداگانه قطعات هر بخش ذکر و درباره‌ی آن‌ها توضیحاتی داده شده است.

بخش اول: قطعات ساخته‌ی استاد فرامرز پایور

این بخش دربرگیرنده‌ی قطعاتی است که استاد پایور آن‌ها را عمدتاً به‌صورت بداهه اجرا کرده‌اند و، به‌نوعی، جزو ساخته‌های ایشان محسوب می‌شوند. برخی از این قطعات بسط و گسترش‌یافته‌ی ساخته‌های دیگران‌اند و برخی هم صورتِ دیگری از بعضی آثار استاد پایور هستند که نت‌نوشت‌شان در کتاب‌های ایشان موجود است. در جدول ۱ مشخصات این قطعات آمده است.

جدول ۱. قطعات ساخته‌ی استاد فرامرز پایور

شماره و نام قطعه	اجرا	منبع شنیداری
۱. پیش‌درآمد شور	فرامرز پایور و حسین تهرانی	آلبوم *سنتور و تمبک* ۲، شیار ۱
۲. مقدمه و چهارمضراب شور	فرامرز پایور با همراهی گروه تمبک به‌سرپرستی مجید حسابی	نسخه‌ی تصویری (لینک ۸)
۳. چهارمضراب شور ۱	فرامرز پایور و محمد اسماعیلی	برنامه‌ی رادیویی «موسیقی ایرانی»
۴. چهارمضراب شور ۲	فرامرز پایور و حسین تهرانی	برنامه‌ی رادیویی «موسیقی ایرانی»
۵. چهارمضراب شور ۳	فرامرز پایور و محمود فرهمند	نسخه‌ی تصویری (لینک ۶)
۶. چهارمضراب شور ۴	فرامرز پایور و محمد اسماعیلی	آرشیو شخصی
۷. چهارمضراب شور ۵	فرامرز پایور و محمد اسماعیلی	نسخه‌ی تصویری (لینک ۷)
۸. ضربی شور (دلکش)	فرامرز پایور و مهدی ناظمی	آلبوم *آواز استاد محمود کریمی*، شیار ۲
۹. دومضراب شهناز (شور)	فرامرز پایور و محمد اسماعیلی	آلبوم *لیلی و مجنون*، شیار ۱۱
۱۰. ضربی رضوی (شور)	گروه پایور	آلبوم *لیلی و مجنون*، شیار ۱۳
۱۱. رنگ شور	گروه سازهای ملی وزارت فرهنگ و هنر	برنامه‌ی رادیویی «موسیقی ایرانی»
۱۲. ضربی حجاز (ابوعطا)	فرامرز پایور، لطف‌الله مجد، اصغر بهاری و حسین تهرانی	آلبوم *گروه‌نوازی*، شیار ۶
۱۳. چهارمضراب حجاز (ابوعطا)	فرامرز پایور	نسخه‌ی تصویری (لینک ۱)
۱۴. رنگ ابوعطا	فرامرز پایور و حسین تهرانی	آلبوم *سنتور و تمبک*، شیار ۱۸
۱۵. چهارمضراب بیات‌ترک	فرامرز پایور و محمد تهماسبی	نسخه‌ی تصویری (لینک ۴)
۱۶. ضربی داد (بیات‌ترک)	فرامرز پایور و مهدی ناظمی	آلبوم *آواز استاد محمود کریمی*، شیار ۲

شماره و نام قطعه	اجرا	منبع شنیداری
۱۷. سه‌مضراب شکسته (بیات‌ترک)	فرامرز پایور و حسین تهرانی	آلبوم *حاصل عمر*، شیار ۴
۱۸. چهارمضراب افشاری ۱	فرامرز پایور و محمد اسماعیلی	برنامه‌ی رادیویی «دل‌انگیزان»
۱۹.چهارمضراب افشاری ۲	فرامرز پایور و محمد اسماعیلی	آلبوم *رهاورد*، شیار ۵
۲۰. چهارمضراب عراق (افشاری)	فرامرز پایور و امیرناصر افتتاح	برنامه‌ی رادیویی «دل‌انگیزان»
۲۱. مقدمه‌ی دشتی	گروه سازهای ملی وزارت فرهنگ و هنر	آرشیو شخصی
۲۲. چهارمضراب دشتی ۱	فرامرز پایور با همراهی تمبک	آلبوم *دفتر سنتور*، شیار ۷
۲۳. چهارمضراب دشتی ۲	فرامرز پایور و محمد اسماعیلی	برنامه‌ی رادیویی «موسیقی ایرانی»
۲۴. ضربی و چهارمضراب دشتی	فرامرز پایور و حسین تهرانی	آرشیو شخصی
۲۵. ضربی دشتی	فرامرز پایور و حسین تهرانی	آرشیو شخصی
۲۶. رنگ دشتی	گروه سازهای ملی وزارت فرهنگ و هنر	آرشیو شخصی
۲۷. چهارمضراب بیات‌کرد	فرامرز پایور و حسین تهرانی	آلبوم *تمبک*، شیار ۸
۲۸. مقدمه‌ی سه‌گاه	فرامرز پایور، عماد رام و حسین تهرانی	برنامه‌ی رادیویی «موسیقی ایرانی»
۲۹. چهارمضراب سه‌گاه ۱	فرامرز پایور	آلبوم *رهاورد*، شیار ۱
۳۰. چهارمضراب سه‌گاه ۲	فرامرز پایور با همراهی تمبک	آلبوم *دفتر سنتور*، شیار۱۶
۳۱. چهارمضراب سه‌گاه ۳	فرامرز پایور و محمد اسماعیلی	نسخه‌ی تصویری (لینک ۵)
۳۲. چهارمضراب سه‌گاه ۴	فرامرز پایور و حسین تهرانی	برنامه‌ی رادیویی «موسیقی ایرانی»
۳۳. چهارمضراب زابل (سه‌گاه)	فرامرز پایور و حسین تهرانی	آرشیو شخصی
۳۴. سه‌مضراب زابل (سه‌گاه) (صبا- پایور)	فرامرز پایور	آلبوم *ساز قصه‌گو*، شیار ۳
۳۵. ضربی مویه (سه‌گاه)	فرامرز پایور	آلبوم *به‌پاس نیم‌قرن فعالیت هنری استاد فرامرز پایور*، لوح‌فشرده‌ی ۱، شیار ۴ (ساز و آواز با اسماعیل ادیب خوانساری)
۳۶. ضربی مخالف (سه‌گاه)	فرامرز پایور	آلبوم *به‌پاس نیم‌قرن فعالیت هنری استاد فرامرز پایور*، لوح‌فشرده‌ی ۱، شیار ۶ (ساز و آواز با محمود کریمی)

شماره و نام قطعه	اجرا	منبع شنیداری
۳۷. رنگ سه‌گاه ۱	فرامرز پایور و حسین تهرانی	آرشیو شخصی
۳۸. رنگ سه‌گاه ۲	فرامرز پایور، هوشنگ ظریف و محمد اسماعیلی	آلبوم *سه‌نوازی در دستگاه ماهور و سه‌گاه*، شیار ۱۰
۳۹. مقدمه‌ی ماهور ۱	فرامرز پایور با همراهی تمبک	آلبوم *دفتر سنتور*، شیار ۲
۴۰. مقدمه‌ی ماهور ۲	فرامرز پایور، هوشنگ ظریف، رحمت‌الله بدیعی و محمد اسماعیلی	آرشیو شخصی
۴۱. مقدمه‌ی ماهور ۳	گروه سازهای ملی وزارت فرهنگ و هنر	آلبوم *گروه‌نوازی در دستگاه شور و ماهور*، شیار ۱۲
۴۲. چهارمضراب ماهور ۱ (سماعی- پایور)	فرامرز پایور و محمد اسماعیلی	برنامه‌ی رادیویی «گل‌های تازه»، شماره‌ی ۱۰۳
۴۳. چهارمضراب ماهور ۲	فرامرز پایور	آرشیو شخصی
۴۴. ضربی زابل (چهارگاه)	فرامرز پایور و مجید حسابی	آلبوم *نوای دل*، شیار ۱۴
۴۵. ضربی اصفهان	فرامرز پایور و محمد اسماعیلی	برنامه‌ی رادیویی «موسیقی ایرانی»
۴۶. مقدمه و چهارمضراب اصفهان	فرامرز پایور با همراهی تمبک	آلبوم *دفتر سنتور*، شیار ۱۴
۴۷. چهارمضراب اصفهان ۱	فرامرز پایور و محمد تهماسبی	نسخه‌ی تصویری (لینک ۳)
۴۸. چهارمضراب اصفهان ۲ (صبا- پایور)	فرامرز پایور و حسین تهرانی	برنامه‌ی رادیویی «موسیقی ایرانی»
۴۹. ضربی بیات‌راجه	فرامرز پایور	آلبوم *گلبانگ شجریان* ۱، شیار ۲
۵۰. ضربی شوشتری	فرامرز پایور، محمود تاج‌بخش و حسین تهرانی	برنامه‌ی رادیویی «جاودانه‌ها»
۵۱. چهارمضراب عشاق (همایون)	فرامرز پایور و محمد اسماعیلی	آلبوم *دستگاه همایون*، شیار ۱۰
۵۲. همایون ضربی	فرامرز پایور و حسین تهرانی	آرشیو شخصی

بخش دوم: قطعات ساخته‌ی استادان قدیمی

این بخش دربرگیرنده‌ی قطعاتی ساخته‌ی استادان قدیمی موسیقی کلاسیک ایران است که استاد پایور آن‌ها را تنظیم، اجرا و، به‌نوعی، روایت کرده‌اند. گاهی این اجراها به‌صورت تک‌نوازی سنتور (بعضاً همراهی‌شده با تمبک) و گاهی به‌صورت هم‌نوازی و گروه‌نوازی هستند که موارد این‌گونه (هم‌نوازی و گروه‌نوازی) در مجموعه‌ی حاضر، به‌نوعی، برای سنتور تنظیم شده‌اند. لازم به ذکر است که قطعات این بخش همه‌ی قطعاتی نیستند که استاد پایور از آثار قدما اجرا یا تنظیم کرده‌اند بلکه قطعاتی

هستند که نت‌نوشت‌شان یا در دسترس نبوده یا کمتر در دسترس بوده یا با سایر منابع اختلاف‌های قابل‌توجهی داشته است. درواقع از آوردن قطعاتی که نت‌نوشت‌شان در کتاب‌های دیگر موجود بوده صرف‌نظر شده است. به‌طور خلاصه می‌توان برای سایر قطعاتی که در این بخش آورده نشده‌اند به دیگر منابع مراجعه کرد. قطعاتِ این بخش، که در مجموعه‌ی حاضر آمده‌اند، به شرح زیر هستند:[۱]

جدول ۲. قطعات ساخته‌ی استادان قدیمی

شماره و نام قطعه	سازنده	اجرا	منبع شنیداری
۱. مقدمه‌ی شور	حبیب سماعی	فرامرز پایور	آلبوم *چهارگاه_ شور؛ به‌یادِ حبیب سماعی*، شیار ۸
۲. چهارمضراب شور	حبیب سماعی	فرامرز پایور	آلبوم *چهارگاه_ شور؛ به‌یادِ حبیب سماعی*، شیار ۹
۳. چهارمضراب شهناز (شور)	حبیب سماعی	فرامرز پایور	آلبوم *چهارگاه_ شور؛ به‌یادِ حبیب سماعی*، شماره‌ی ۱۲

۱. البته در کتاب *دردشت* نیز دو قطعه از ساخته‌های استادان قدیمی آورده شده است: ۱. مقدمه‌ی افشاری از درویش‌خان (بشنوید. مقدمه‌ی تصنیف *باد خزان* ساخته‌ی درویش‌خان با صدای محمدرضا شجریان در برنامه‌ی «گل‌های تازه»ی شماره‌ی ۱۵۶ یا آلبوم *آثار درویش‌خان*، سی‌دی ۱: *کرشمه*، شیار ۱۰؛ البته در این آلبوم از این قطعه به‌عنوان «رنگ افشاری» یاد شده است) و ۲. رنگ دشتی. درباره‌ی قطعه‌ی دوم (رنگ دشتی) تذکر این نکته ضروری است که نگارنده در زمان آوانگاریِ این قطعه (سال ۱۳۹۵)، با استناد به دفترچه‌ی نوار کاست آلبوم *پرده‌ی عشاق* (مؤسسه‌ی فرهنگی_ هنری مشکات)، که در آن این رنگ نواخته شده و برای آن هیچ سازنده‌ای عنوان نشده، آن را جزو ساخته‌های استاد پایور محسوب کرده بود؛ هرچند که در همان زمان هم درباره‌ی این موضوع تردید داشتم؛ چون ساختار جمله‌بندی‌های این رنگ به آثار استاد پایور خیلی شبیه نیست؛ بااین‌حال بر طبق دفترچه‌ی نوار مذکور، که در آن زمان تنها سند شنیداریِ این قطعه بود که در اختیار نگارنده قرار داشت، برای آن سازنده‌ای را عنوان نکردم و طبق معمول اینکه قطعاتی که در دفترچه‌ی آلبوم‌های منتشرشده از استاد پایور نام سازنده‌ای برای‌شان ذکر نشده، درواقع، بدین معنی است که سازنده‌ی‌شان شخصِ استاد پایور بوده، من هم آن را جزو ساخته‌های ایشان قلمداد کردم. اما خوشبختانه نسخه‌ی شنیداری قدیمی‌ای از این رنگ یافت شد که نشان از آن دارد که این رنگ، یک قطعه‌ی قدیمی بوده و ساخته‌ی استاد پایور نیست. این سندِ شنیداری مربوط به اجرای اکبرخان (فلوت) و رضاقلی نوروزی (تمبک)، ضبط‌شده در صفحات کمپانی *گرامافن* در سال ۱۲۸۸ خورشیدی در لندن، بوده که در آلبوم *رنگ‌های قدیمی* (لوح‌فشرده‌ی ۱، شیار ۱۲) موجود است. البته در مورد سازنده‌ی آن نمی‌توان به‌طور قطعی نظر داد. شاید ساخته‌ی شخصِ اکبرخان بوده؛ شاید هم ساخته‌ی سایر استادانِ سازهای بادی مانند نایب‌اسدالله (نوازنده‌ی برجسته‌ی نی در دوره‌ی قاجار) یا سایر اساتید دوره‌ی قاجار. غرض اینکه این رنگ ساخته‌ی استاد پایور نبوده و، با توجه به سندِ شنیداریِ مذکور، جزو ساخته‌ها و نواخته‌های قدماست و استاد پایور آن را در آلبوم *پرده‌ی عشاق* تنظیم کرده‌اند.

نکته‌ی دیگر اینکه در میان آثار شنیداری استاد پایور یک برنامه‌ی رادیویی [احتمالاً] در اواز اصفهان وجود دارد که شاید مربوط به برنامه‌ی «تک‌نوازان» بوده که در آن هم‌نوازی سنتور، ویلن و تمبک صورت پذیرفته است. این برنامه فاقد معرفی و مشخصات است و از همین رو سایر نوازنده‌های آن مشخص نیست (در فضای مجازی بعضاً از مهدی خالدی و جهانگیر ملک به‌عنوان نوازندگان ویلن و تمبک نام برده شده است. منتها اطلاعات موجود در فضای مجازی کمتر قابل اعتناست). در این برنامه یک قطعه‌ی دوضربی در اصفهان نواخته می‌شود و باز، به‌سبب عدم وجود معرفی برنامه، معلوم نیست این ضربی ساخته‌ی کیست. از همین رو نگارنده از آوانگاری این قطعه در این مجموعه فعلاً صرف‌نظر کرده است. ضمناً قطعه‌ی ضربیِ نواخته‌شده در برنامه‌ی «تک‌نوازان» شماره‌ی ۷۵۲ با شرکت استادان فرامرز پایور، علی تجویدی و جهانگیر ملک همان مقدمه‌ی شوشتری ساخته‌ی ابراهیم آژنگ است. برای مشاهده‌ی نت‌نوشت این قطعه نک. تجویدی ۱۳۷۰: ۱۰۸ و نظری‌جو ۱۴۰۰: ۱۵۵–۱۵۶.

شماره و نام قطعه	سازنده	اجرا	منبع شنیداری
۴. پیش‌درآمد شور	احمد عبادی	گروه سازهای ملی وزارت فرهنگ و هنر	برنامه‌ی رادیویی «گلچین هفته»، شماره‌ی ۶۲
۵. ضربی شور	عارف قزوینی (براساسِ تصنیف *ای آمان*)	فرامرز پایور و حسین تهرانی	آلبوم *سنتور و تمبک* ۲، شیار ۶
۶. رنگ شور	جلیل شهناز	گروه اساتید	آلبوم *کرشمه‌ی نرگس*، شیار ۱۱
۷. مقدمه‌ی ابوعطا	رضا محجوبی	فرامرز پایور، لطف‌الله مجد، اصغر بهاری و حسین تهرانی	آلبوم *گروه‌نوازی*، شیار ۶
۸. پیش‌درآمد بیات‌ترک	جلیل شهناز	گروه اساتید	برنامه‌ی رادیویی «گلچین هفته»، شماره‌ی ۳۷
۹. پیش‌درآمد بیات‌ترک	رکن‌الدین مختاری	فرامرز پایور، اصغر بهاری و حسین تهرانی	آلبوم *حاصل عمر*، شیار ۱
۱۰. مقدمه‌ی بیات‌ترک	حبیب سماعی	فرامرز پایور و حسین تهرانی	آلبوم *سنتور و تمبک*، شیار ۱
۱۱. مقدمه‌ی بیات‌ترک	جلیل شهناز	گروه اساتید	برنامه‌ی رادیویی «دل‌انگیزان»
۱۲. رنگ بیات‌ترک	درویش‌خان	فرامرز پایور و حسین تهرانی	آلبوم *سنتور و تمبک*، شیار ۱۰
۱۳. پیش‌درآمد افشاری	درویش‌خان (روایت جلیل شهناز)	فرامرز پایور، جلیل شهناز و مجمد اسماعیلی	آلبوم *رهاورد*، شیار ۴
۱۴. پیش‌درآمد دشتی	مشیرهمایون شهردار	گروه سازهای ملی وزارت فرهنگ و هنر	برنامه‌ی رادیویی «موسیقی ایرانی»
۱۵. ضربی نوا	قدیمی (براساسِ تصنیف *رفتم در میخانه*)	فرامرز پایور	آلبوم *بداهه‌نوازی در دستگاه نوا و راست‌پنجگاه*، شیار ۱۸
۱۶. ضربی خاتمه‌ی سه‌گاه	قدیمی (براساسِ تصنیف قدیمی *تو مو می‌بینی*)	ابوالحسن صبا، فرامرز پایور و حسین تهرانی [احتمالاً]	برنامه‌ی رادیویی «یک شاخه گل»، برنامه‌ی مخصوص
۱۷. مقدمه‌ی همایون	جلیل شهناز	فرامرز پایور، جلیل شهناز، اصغر بهاری و حسین تهرانی	نسخه‌ی تصویری (لینک ۲)
۱۸. پیش‌درآمد اصفهان	اصغر بهاری	فرامرز پایور، اصغر بهاری و حسین تهرانی	آلبوم *حاصل عمر*، شیار ۹
۱۹. چهارمضراب اصفهان	ابوالحسن صبا	ابوالحسن صبا، فرامرز پایور و حسین تهرانی [احتمالاً]	برنامه‌ی رادیویی «یک شاخه گل»، برنامه‌ی مخصوص
۲۰. مقدمه‌ی چهارگاه	حبیب سماعی	فرامرز پایور	آلبوم *چهارگاه- شور؛ به‌یادِ حبیب سماعی*، شیار ۱
۲۱. مقدمه‌ی ماهور	میرزاحسینقلی	گروه سازهای ملی وزارت فرهنگ و هنر	برنامه‌ی رادیویی «گلچین هفته»، شماره‌ی ۱۰۵